

єдиного Реєстру інвестиційних проектів, які розробляються та впроваджуються в агропромисловому комплексі.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991р. №1561-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 47. – С. 646-674.
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 19. – С. 80.
3. Інвестування в аграрній сфері / За ред. А.В. Чупіса. – Суми: Довкілля, 2003. – 244с.
4. Кінах А. Прямі іноземні інвестиції в економіку України. // Інвестиції: практика і досвід. – 2007. - № 22. – С. 2.

УДК 330.356.3

### **КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Строченко Н. І., Мазій І. М.**

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Активізація інвестиційної діяльності є необхідною на сьогодні умовою успішного функціонування підприємств народного господарства країни, стабілізації і подальшого економічного і соціального розквіту країни. На сьогодні інвестиції у будь-якому вигляді можна вважати одним з визначальних факторів розвитку економіки країни, адже ефективно освоюючи і використовуючи інвестиційні кошти, втілюючи в життя інвестиційні проекти, реально отримувати додатковий прибуток.

Основні проблеми при здійсненні інвестиційної діяльності визначаються пошуком джерел інвестування і вибір оптимального напрямку їх ефективного використання.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питаннями здійснення інвестиційної діяльності в цілому та капітальними вкладеннями зокрема займається багато вітчизняних та зарубіжних відомих вчених, такі як П.Т. Саблук, В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, О.М. Шпичак та багато інших.

**Формулювання цілей статті.** На основі аналізу динаміки обсягів капітальних вкладень в національну економіку прослідкувати основні тенденції та зміни, визначити основні проблеми залучення інвестиційних коштів та перспективи збільшення їх обсягів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Для того, щоб зрозуміти суть і визначити пріоритетність видів інвестицій, розглянемо динаміку основних показників надходження інвестиційних коштів в національну економіку України за останні роки. Інвестиціями вважаються будь-які види інтелектуальних (нематеріальних) і матеріальних цінностей, які вкладаються в певний вид господарської діяльності з метою досягнення економічного і соціального позитивного ефекту.

Аналізуючи наведені в таблиці 1 числові дані, ми бачимо, що основною формою інвестицій для економіки держави є капітальні вкладення. Причому, починаючи з 2000 року їх частка у валовому внутрішньому продукті країни поступово зростає аж до 2008 року. В 2008 році (у зв'язку з загальною кризовою ситуацією в країні і світі) частка капітальних вкладень дещо знизилась (у порівнянні з попереднім 2007 роком на 1.7 пп).

Закон України «Про інвестиційну діяльність» дає таке визначення терміну «капітальні вкладення»: це інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів[1]. Капітальні вкладення являють собою витрати на створення нових, а також на розширення, реконструкцію і модернізацію існуючих основних фондів підприємства. За рахунок капітальних вкладень відбувається відновлення непридатних та списаних основних фондів, так і придбання нових засобів праці, що забезпечуватиме розширене відтворення основних фондів підприємства.

За економічною сутністю, капітальні вкладення можна вважати майбутніми основними фондами. Загальною відомим є той факт, що ефективна виробнича діяльність

неможлива без комплексної взаємодії класичної «виробничої тріади», яка складається з предметів праці, засобів праці та власне праці. Тому, значення капітальних вкладень для ефективності господарської діяльності не потребує додаткових пояснень.

Таблиця 1

Динаміка надходження капітальних вкладень в економіку держави

| Показники                                                    | 1995   | 1996   | 2000   | 2005   | 2006    | 2007    | 2008    |
|--------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|---------|---------|---------|
| Капітальні вкладен-ня, млн. грн.                             | 9378   | 12557  | 23629  | 93096  | 125254  | 188486  | 233081  |
| Приріст капітальних вкладень до попереднього року, млн. грн. | +7079  | +3179  | +6077  | +17382 | +32158  | +63232  | +44595  |
| ВВП, млн. грн.                                               | 54516  | 81519  | 170070 | 441452 | 544153  | 720731  | 949864  |
| Приріст ВВП до попереднього року, млн. грн.                  | +42478 | +27003 | +39628 | +96339 | +102701 | +176578 | +229133 |
| Частка капітальних вкладень в ВВП країни, %                  | 17.2   | 15.4   | 13.9   | 21.1   | 23.0    | 26.2    | 24.5    |

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України [2]

На основі аналізу таблиці 1, ми бачимо, що з кожним роком суми капітальних вкладень збільшуються. Але, отримані кошти розподіляються по галузям народного господарства країни не рівномірно. Тому, доцільно буде розглянути галузеву структуру капітальних вкладень в економіку держави.

Таблиця 2

Галузева структура капітальних вкладень (%)

| Показники                              | 1995  | 1996  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  |
|----------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Україна в цілому, в тому числі :       | 100.0 | 100.0 | 100.0 | 100.0 | 100.0 | 100.0 | 100.0 |
| -промисловість                         | 37.2  | 37.2  | 37.2  | 37.6  | 35.8  | 34.1  | 32.9  |
| -сільське господарство                 | 7.9   | 7.9   | 4.5   | 5.4   | 5.8   | 5.1   | 7.2   |
| -будівництво                           | 1.6   | 1.6   | 6.2   | 5.3   | 5.0   | 4.8   | 5.3   |
| -транспорт і зв'язок                   | 11.0  | 11.0  | 19.8  | 18.1  | 16.2  | 16.8  | 14.0  |
| -торгівля, громадське харчування, збут | 1.0   | 1.0   | 11.0  | 11.7  | 12.8  | 13.0  | 14.3  |
| -операцій з нерухомістю                | 21.2  | 21.2  | 14.8  | 16.5  | 19.2  | 20.9  | 21.0  |
| -інше                                  | 20.1  | 20.1  | 6.5   | 5.4   | 5.2   | 5.3   | 5.3   |

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України [2]

Аналізуючи ситуацію, що склалася з розподілом капітальних вкладень між галузями народного господарства країни, ми можемо відмітити стабільну на протязі 1995-2008 років частку капітальних вкладень в промисловість (в середньому 36.0%). Але, починаючи з 2006 року ця частка дещо зменшилась, досягши в 2008 році найменшого значення за період 32.9%.

Критична ситуація спостерігається з надходженням капітальних вкладень в сільське господарство. В середньому, за аналітичний період, частка капітальних вкладень в сільське господарство складала 6.3%. Причому, чіткої тенденції не спостерігається. Найвищі показники були зафіксовані в 1995-1996 роках на рівні 7.9%, найнижча частка була в 2004 році (4.5%). Але, значення показника 7.2% у 2008 році

викликає почуття впевненості в покращенні ситуації з капітальними вкладеннями в сільському господарстві.

Така критична ситуація з інвестування сільського господарства склалася під впливом певних організаційно-виробничих і економічних чинників. До основних і найбільш впливових з них можна віднести:

- 1.Скорочення валового обсягу кредитних ресурсів в національному масштабі,
- 2.Знецінення інвестиційних накопичень,
- 3.Відсутність ефективних стимулів і механізмів інвестування агропромислового комплексу країни;
- 4.Загальна нестабільність економічної та політичної сфери та невпевненість у довгостроковій (деінде у короткостроковій) перспективі.

Отримані капітальні вкладення спрямовуються, в основному, на заміну застарілого обладнання, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, розширення виробництва та розвиток нових напрямів виробничої діяльності суб'єкта господарювання. Головним джерелом фінансування капітальних вкладень є власні засоби підприємства. Але в період ринкових відносин фінансування капітальних вкладень включає залучення позикових засобів. Структура капітальних вкладень за джерелами фінансування наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Структура капітальних вкладень за джерелами фінансування

| Показники                                                      | 2000  | 2003  | 2005  | 2006   | 2007   | 2008   | 2008 від 2000, +/- |
|----------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|--------------------|
| Капітальні вкладення за всіма джерелами фінансування, млн. грн | 23629 | 51011 | 93096 | 125254 | 188486 | 233081 | +209452            |
| з них:                                                         |       |       |       |        |        |        |                    |
| -кошти державного і місцевого бюджетів                         | 2185  | 5665  | 8992  | 12292  | 17782  | 21494  | +19309             |
| % до загального обсягу                                         | 9.2   | 11.1  | 9.7   | 9.8    | 9.4    | 9.2    | -                  |
| -власні кошти підприємств та організацій                       | 16198 | 31306 | 53424 | 72337  | 106520 | 132138 | +11594             |
| % до загального обсягу                                         | 68.6  | 61.4  | 57.4  | 57.8   | 56.5   | 56.7   | -11.9              |
| -інвестиційні кошти                                            | 1400  | 2807  | 4688  | 4583   | 6660   | 7592   | +6192              |
| % до загального обсягу                                         | 5.9   | 5.5   | 5.0   | 3.7    | 3.5    | 3.3    | -2.6               |
| -кредити банків                                                | 391   | 4196  | 13740 | 19406  | 31182  | 40451  | +40060             |
| % до загального обсягу                                         | 1.7   | 8.2   | 14.8  | 15.5   | 16.6   | 17.3   | +15.6              |
| -інші джерела                                                  | 3455  | 9411  | 12252 | 16636  | 26342  | 31406  | +27951             |
| % до загального обсягу                                         | 14.6  | 13.8  | 13.2  | 13.3   | 14.0   | 13.5   | -1.1               |

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України [2]

До власних джерел фінансування капітальних вкладень відносяться амортизаційні відрахування підприємства, прибуток від виробничої діяльності та інші засоби господарства. До позикових (залучених) коштів включають кредити банків, грошові результати від реалізації цінних паперів, внески учасників акціонерних товариств.

Якщо розглядати структуру капітальних вкладень за джерелами їх фінансування, то очевидно, що більша частка загального обсягу капітальних вкладень припадає на власні кошти підприємств та організацій. В середньому, за весь аналітичний період,

значення даного показника становить 59.0%, найменше значення було зафіксовано в 2007 році (56.5%), а максимальне 68.6% в 2000 році.

Друге місце за питомою вагою в структурі капітальних вкладень за джерелами фінансування в останні роки займають кредити банків, які належать до позикових коштів. З 2005 року спостерігається тенденція до збільшення обсягів кредитів банків у вартісному виразі, так і їх частки в структурі. За сучасних ринкових умов господарювання підприємства кредитуються переважно комерційними банками під певні економічно обґрунтовані бізнесові проекти (інвестиційні проекти). До основних недоліків кредитування капітальних вкладень комерційними банками має ряд суттєвих недоліків, основними з яких можна виділити високі відсоткові ставки за користування кредитами та незначні строки кредитування.

Третю позицію серед джерел фінансування інвестицій в основний капітал займають бюджетні кошти, які складаються з грошових коштів державного бюджету країни та місцевих бюджетів регіонів. За 2000-2008 роки їх питома вага в загальному обсязі залишається без суттєвих змін, в межах 9.2-9.8%. Але слід відмітити, що в 1995 році частка бюджетних джерел фінансування складала 22% - максимальне значення за аналітичний період, в наступному, 1996 році – 15.2%. Тобто, очевидно є тенденція до зниження частки державних джерел фінансування в загальному обсязі капітальних вкладень.

В цілому, ми відмічаємо зростання валового обсягу капітальних вкладень в національну економіку. Так, у 2008 році капітальні вкладення досягли значення 233081 млн. грн., що майже у 25 разів більше проти 9378 млн. грн. у 1995 році та у 2.5 рази більше проти значення 2005 року.

Основними причинами складного стану в інвестиційній діяльності в період 1995-1999 років ми вважаємо загальне скорочення власних ресурсів підприємств внаслідок інфляційних процесів, а також зниження рівня виробництва, що в свою чергу, призвело до збитковості великої кількості підприємств. Проблемним моментом була і залишається недосконалість банківської системи кредитування. В останні роки відбувається процес становлення банківської системи в Україні. Причому, основну ставку роблять на короткострокове кредитування поточних (побутових) потреб клієнтів. Але в умовах затяжної фінансово-економічної кризи останніх років (інфляція, різке коливання валютних курсів) банки дещо змінили свою тактику і стратегію в напрямі кредитування, оскільки досить великий відсоток кредитів, які не повертаються. А недосконалість законодавства не дозволяє захистити ні клієнтів ні самі банки.

**Висновки.** Для покращення ситуації з інвестування основних фондів народного господарства необхідно створити певну систему стимулів та пільг, що забезпечувала б його привабливість. Для активізації інвестиційної діяльності доцільно використовувати такі важелі як: 1.Фінансові стимули, 2. Стимулююча (пільгова) система оподаткування, 3.Надання безвідсоткових позик і кредитів інвесторам, 4. Пільгові режими виплати боргів інвесторам тощо. І, безумовно, не можна досягти ефективної інвестиційної діяльності без державного регулювання інвестиційних процесів в національному масштабі. Перш за все, потребує перегляду нормативно-законодавча база, яка регулює питання інвестування, а саме Закону України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування». Тут відсутні важливі моменти стосовно діяльності інвесторів (як вітчизняних так і іноземних), пріоритетність галузей інвестиційної привабливості галузей народного господарства стосовно залучення інвестицій тощо.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)